

דרך לחתות את הגחלים שבתנור בעוד הצלי בתוכו, שלא יקטום את הצלי, וגם אין דרך להוציאו לחוץ, לחתות ולהחזיר — כי קשה לו הרוח, ובין בשר המונח על גבי הגחלים, שיש שם חשש חיתוי בין בתנור בין בכירה, וכן נראה שהוא הדין לקדרה שעל גבי כירה.

'בית שמאי אומרים: לא ימכור אדם חפצו לנכרי... אלא כדי שיגיע לביתו' — ושאמרו במשנה 'אלא כדי שיגיע למקום קרוב' — הכוונה כמו כאן, שהמקום שאליו הוא הולך, היינו ביתו, קרוב, שאפשר להוליכו לשם מבעוד יום. כן פרשו רש"י ושאר הראשונים במשנה. והרש"ש (לעיל) צדד לפרש שפשט המשנה מורה שלפי בית שמאי די אם יכול להגיע לתחילת העיר שאליו הוא בא, והיינו כדעת בית הלל שבברייתא, 'בית הסמוך לחומה'.

'... ובית הלל אומרים: כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה. רבי עקיבא אומר: כדי שיצא מפתח ביתו. אמר רבי יוסי בר' יהודה: הן הן דברי רבי עקיבא הן הן דברי בית הלל, לא בא רבי עקיבא אלא לפרש דברי ב"ה' — הרי"ד בתוספותיו מפרש, דלא כרש"י, שרבי עקיבא אינו חולק על תנא קמא אלא מפרש כוונתו, ש'סמוך לחומה' שהזכירו בית הלל היינו חומת ביתו שהוא יוצא משם ולא חומת העיר — שהרי שנינו בכולן בית הלל מתירין עם השמש. (לפירוש זה מוסברת קושית הגמרא להלן (יט)). 'הלא קצץ' בפשיטות — שהנחה פשוטה היא שלבית הלל מותר בקציצה שהיא כמכירה. וע"ש מהרש"א וקרני ראם שם).

דף יט

'נותנין מזונות לפני הכלב בחצר. נטלו ויצא — אין נזקקין לו. כיוצא בו נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר. נטלו ויצא אין נזקקין לו. הא תו למה לי, היינו הך?...' — יש לשאול מדוע אינו מתרץ, מהו דתימא בכלב שאין כלפיו איסור אמירה כמו לגבי נכרי, לכך פשוט שאם נטלו מעצמו ויצא — אין נזקקין לו, אבל נכרי שישנו באיסור אמירה בשבת, הוה אמינא נזקקים לו אפילו הוציא מעצמו —

יש להוכיח מכך שלא תרצו כן, שיש איסור אמירה גם לבעלי חיים בשבת. אלא שנראה שזה דוקא בשבת עצמה, אבל לפני השבת, הגם שבנכרי נפסק להלכה שאסור אף באופן זה (או"ח רמז, א) — זה מפני שיש שליחות לעכו"ם לחומרא, מדרבנן, אבל לבעלי חיים אין שייך דין שליחות, הלכך מותר לומר להם מבעוד יום. (עפ"י שו"ת אור לציון לגר"צ אבא שאול שליט"א. ח"א כג.)

וראה בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד ס) שציידד לומר שבכלל איסור אמירה לנכרי, תפעול מכונה מבעוד יום שתעשה מלאכה בשבת. אלא שנראה שלא נקט טעם זה לעיקר — ע' לעיל יח).

'לא ישכיר אדם כליו לנכרי בערב שבת' — שלשה טעמים עיקריים נאמרו כאן: משום שנראה כנוטל שכר שבת (עפ"י רש"י ותוס'); — משום שבינת כלים, וכבית שמאי (כן פרשו ראשונים בדעת הרי"ף והרמב"ם; רי"ד וריא"ז ועוד. והקשו הראשונים אם כן מה טעם בד' וה' מותר. וע' בעה"מ ומלחמות. וראה ב'חדושי הגר"ח על הש"ס' (סי' יב) בבאר שיטה זו); — משום שנראה שהנכרי עושה מלאכה בשליחות ישראל בשבת. (ע' רא"ש ורשב"א).

זבית הלל אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה — יש מפרשים הואיל ואין ידוע היכן מקבל האגרת גר (דהיינו בית הדואר, כבסמוך), הקלו חכמים בגזרתם לתלות לקולא, שהוא דר בבית הסמוך לחומה. (כן באר הריטב"א להלן. וכ"כ הב"ח (רמז) בדעת הרמב"ם — שבת ו, כ. ובבית-יוסף (שם) פרש דברי הרמב"ם שהבי-דואר נמצא בעירו של השולח, ויש לחוש שמא הוא גר בקצה העיר, וזהו 'בית הסמוך לחומה' — הבית המרוחק ביותר בעיר השולח).

הא דקביעי בי דואר במתא — 'דן אר' פירושו, כפי המשמעות שבימינו, נושא המכתבים. [ר"ף. 'לדון שהיה מהלך... ועבר בתוך הנהר ונפלו הכתבים לתוך המים'. מדרש תנחומא עקב יא]. ובית דואר היינו המקום בו מגיעים המכתבים לדואר, לפני חלוקתם ליעדיהם. יש משערים שהלשון נגזר מ'דור' — מעגל (כמו וחניתי כדור עליך. וע' גם במשנת כלים טז, ג), ולכך נקרא כן, על שם שמסבב ועובר ממקום למקום להעברת האגרות.

אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם לשבת. במה דברים אמורים לדבר הרשות אבל לדבר מצוה שפיר דמי' — יש מפרשים טעם האיסור משום יציאה חוץ לתחום. ולפי זה לא נאסר אלא מחוץ לתחום ובספינה שהיא שטה פחות מעשרה טפחים לקרקעית, ולא בספינה השטה למעלה מעשרה, שהוא מקום פטור. 'זמשום הכי נהגו העם להפליג בים הגדול'. (כן היא שיטת הר"ח; הראב"ד בת"מ דע"פ ע).

ואולם הר"ף דחה טעם זה, לפי שסתם ספינה משמע בין קטנה בין גדולה השטה במים עמוקים למעלה מעשרה. ועוד, אפילו יותר משלשה ימים יאסר. ועוד, מה טעם התירו לדבר מצוה הלא חכמים העמידו דבריהם במקום עשה.

ולכן פרש הר"ף טעם האיסור משום ביטול מצות עונג שבת הנגרם מטלטול הספינה, וכעבור שלשה ימים כבר הורגלו בדבר ושוב אין ביטול עונג. ולדבר מצוה התירו, משום שהעוסק ממצוה פטור ממצות עונג שבת. [וגם המאמר שבסמוך, 'אין צריך', פרש הר"ף משום ביטול מצות עונג על ידי הטירדה ופחד הלב].

והתוס' כתבו הטעם משום גזרת 'שט', שאסרו חכמים לשוט על המים בשבת, [שמא יעשה חבית של שייטים], ואף בתוך התחום.

ויש שנתנו טעמים אחרים לאסור — גזרה שמא יסייע ונמצא עושה מעשה חול בשבת, או מפני שנראה כמעביר את הספינה ארבע אמות בכרמלית. (מובא ברשב"א ועוד), או שמא יוליך הספינה בעצמו ד' אמות. (מובא בריטב"א).

(גם לדברי הר"ף והתוס', מותר להיכנס לספינה שלשה ימים קודם לשבת, אף באופן שיוצא מחוץ לתחום, כגון בספינה הגוששת למטה מעשרה. כן הוכיח בשו"ת מהרי"ק מה).

הרז"ה פרש הטעם (הן להפליגה בספינה הן לעריכת מצור), משום שמכניס עצמו למצב של חילול שבת לצורך פיקוח נפש, ונראה כמתנה לדחות את השבת, אבל שלשה ימים מקודם לכן, אינו נראה כדוחה את השבת. ולפי זה הוא הדין לכל היכנסות למצב של סכנה קודם השבת.

לפי טעם זה, יש אומרים, אין האיסור אמור אלא כשכל נוסעי הספינה (מלבד מנהיגיה) או רובם — ישראלים, אבל כשהרוב נכרים אין איסור בדבר, שהרי הנכרי עושה מלאכה עבור נכרים ולא עבור ישראל. (כן כתב הרא"ה בשם הרמב"ן (מובא ב'חדושי הר"ן' ובריטב"א) ליישב מנהג העולם להכנס לספינה ואפילו בשבת). ואולם יש מפרשים הטעם שנראה כמביא עצמו לידי חילול שבת, כי קרוב הדבר שיחלה ויצטרך לחלל את השבת. (כן מובא ב'חדושי הר"ן').

והרשב"ם (מובא בתוס' בעירובין מג. וברא"ש כאן) כתב על פי התוספתא, שהאיסור הזה אינו אלא לדעת בית שמאי, ומשום יציאה חוץ לתחום, וכשם שאסרו בית שמאי להתחיל במלאכות שיימשכו בשבת, כך אסרו להיכנס לספינה בערב שבת באופן שיצטרך לצאת חוץ לתחום בשבת, אבל לבית הלל מותר. וכן פסק הרשב"ם להלכה, שמותר להכנס לספינה ערב שבת להפליגה. (והתוס' והרא"ש ורוב הפוסקים חלקו על כך. כמו שכתב מהרי"ק — שורש מה, ובטשו"ע או"ח רמח. וע"ע יביע אומר ח"ה יו"ד כג; יחזה דעת ח"ו טז).

הגר"ב צ"א אבא שאול שליט"א פסק (אור לציון ח"ב טז,ה), שאמנם בספינה המונהגת רק על ידי נכרים מותר להיכנס להפליג בה שלשה ימים קודם השבת, ולדבר מצוה מותר אף בערב שבת, אבל ספינה המונהגת על ידי ישראל אסור בכל אופן — אם משום שיוכל להשיג בקלות ספינה המונהגת ע"י נכרים, אם משום שיש אומרים שאם יודע בודאי שיחללו את השבת אסור, אם משום שניתן עתה להעמיד הספינה בלב ים כל השבת, באופן שאין חשש פיקוח נפש, וכשאינן עושים כן הרי זה חילול שבת שלא לצורך. וכן כתב להחמיר בשו"ת יחזה דעת (ח"ו טז). ואולם באגרות משה (או"ח ח"א צב) כתב להקל ליחידים בהפליגה ג' ימים קודם לשבת, אך לא מיום רביעי ואילך, ואפילו לצורך מצוה.

מהגר"ז גולדברג שליט"א: בהיתר להפליג בספינה ג' ימים לפני שבת, דעת בעל המאור שמותר אם יצטרך לחלל שבת בהגיע השבת, כיון שאז יהיה פקוח נפש. ובספר ישועת ישראל (ח"מ סימן כ) כתב שאין היתר אלא אם יהיה פקוח נפש, אבל אם יהיה אנוס ולא פקוח נפש, כגון לבוא על אשה שתיאסר באמצע תשמיש, זה לא התיירו. וסברת החילוק, שפיקוח נפש היינו שמצות הצלת נפש מישראל מתיר לעבור עבירה, ולכן גם אם הוא גרם הפקוח-נפש מותר, כיון שכעת הוא פיקוח נפש ואין לו דרך היתר, משא"כ באנוס שאין כאן היתר אלא שאנוס רחמנא פטריה, ולכן כל שהכניס עצמו לאנוס אינו אנוס ואסור.

ולפי סברתו יש להבין כיצד יתכן שיעבור אדם על מה שאינו נוטל ארבע מינים, הרי אם לא קנה לפני החג ואין לו כעת אפשרות לקנות, אנוס הוא, וכן אם לא עשה סוכה, אנוס הוא בסוכות, שאין יכול לבנותה כעת. — ולפי סברת הישועות-ישראל מיושב, שכל שאין כאן פקוח נפש אין כאן היתר, ואינו נחשב אנוס מחמת שלא הכין קודם, ולכך עובר ב'עשה'.

אמנם לכאורה קשה מדעת המרדכי שהתיר ללבוש בגד שנקרעו ציציותיו בשבת, כי אנוס הוא, והלא באנוס לא קיים ההיתר שכתב בעל המאור? ונראה לומר שבמקום שהתורה ציוותה לקיים עשה ולא הכין, יוצא שהאנוס בא ממנו, שלא הכין המצוה, ואין זה מוגדר כאנוס לפי שאינו ברצון, משא"כ בציצית האנוס לא בא ממנו אלא הוא רק מכניס עצמו למצב שיתחייב במצוה ולכן אין מגדירו כרצון. ולפי זה יוצא שמי שיש לו טלית שאינה מצויצת, בזה לא נתיר לו ללבוש בשבת, שהרי כאן האנוס בא מחמת שלא צייץ טליתו, ורק בטלית שנקרעו הציציות בשבת, בזה התייר המרדכי.

(ע"ב) 'התם הוא דמעיקרא אוכל ולבסוף אוכל' — פרש בתורי"ד: לא שלדבש יש דין 'אכל', כי באמת דינו כמשקה, שהרי זה אחד משבעה משקים המכשירים לקבלת טומאה, אלא הכוונה היא שאין דרך העולם לשתות דבש אלא לאכלו על ידי טיבול, הלכך גם כשהוא בתוך החלה יכול לאוכלו ולא יבוא לסחטו, ולכן לא גזרו בו.

(יש להעיר שמלשון רש"י משמע שלא שייכת בו סחיטה מן הדין, כי אינו משקה אלא דינו כאוכלא דאיפרת, (= מאכל שנתפורר. ע' ביצה ג.). וכן כתב ב'חדושי הר"ן'. [ומכל מקום כל שלא ריסק אסור, שהרי הוא כמו דש, שמפרק האוכל מן הפסולת. עריטב"א. ובשפת אמת צידד שאף קודם ריסקו יהא מותר].
ואולי יש לומר שאעפ"י שיש לו דין משקה ומכשיר לקבל טומאה, יש בו גם כן תורת 'אוכל', ועל כן אין בו שינוי בשמו ובמהותו כשיוצא מן החלות.

וע' בר"ש סוף עוקצין שהקשה מדוע לא נקטו כאן 'מעיקרא משקה והשתא משקה'. ויש מי שכתב לתרץ עפ"י דקדוק לשון הרמב"ם (טומאת אוכלין א, ח), שנראה שלא יצא הדבש מתורת אוכל לתורת משקה אלא בצירוף שני תנאים, שירסק החלות וגם יזוב מן הכוורת. ולכך כאן שעדיין הדבש בתוך הכוורת, עדיין 'אוכל' הוא. (עפ"י חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב סד, ג.). ואולם נראה שאין בזה לישב דברי רש"י, כי מרש"י משמע שאין אפשרות של חיוב סחיטה כלל, אפילו אם יוציאו מהכוורת. וצריך לתרץ כדלעיל, שסובר שמכל מקום יש בו גם תורת אוכל. וצריך בירור בכל זה).

זר' אלעזר מאי טעמא לא אמר כר' יוסי בר חנינא — אמר לך, לאו איתמר עלה אמר רבא בר חנינא אמר רבי יוחנן: במחוסרין דיכה דכולי עלמא לא פליגי, כי פליגי במחוסרין שחיקה, והכי נמי כמחוסרין דיכה דמו' — פירוש, משנתנו המדברת בטעינת זיתים וענבים, הרי זה כפירות המחוסרים דיכה, והיה צריך לאסור אפילו לרבי ישמעאל — לכך העמיד רבי אלעזר (בן פדת) את משנתנו כרבי אלעזר (בן שמוע), ולא כרבי ישמעאל.

ובדעת רבי יוסי בר' חנינא שהשוה משנתנו לדברי רבי ישמעאל, נאמרו שני פירושים; הרז"ה כתב שהוא חולק על רבי יוחנן, ולדעתו אפילו במחוסרי דיכה נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא. וכיון שהלכה כר' יוסי בר' חנינא, יוצא אפוא שלהלכה מותר אפילו במחוסרי דיכה.

ואולם הר"ף, הגם שנקט דברי רבי יוסי ברבי חנינא, הביא דברי רבי יוחנן להלכה, לחלק בין מחוסרי דיכה למחוסרי שחיקה — ופרש הרמב"ן שדיכה שאמרו, אינה קיימת אלא בשום בוסר ומלילות וכדומה, שאין בהם משקה כנוס אלא רק לחלוחית הבלועה בגוף הפרי, אבל זיתים וענבים אין בהם אלא שתי פעולות — ריסקו וסחיטה, (ולא ריסקו דיכה וסחיטה — כבשום ובבוסר), הלכך רבי יוסי בר' חנינא השווה בין טעינת זיתים וענבים למחוסרי שחיקה, שהרי שניהם אינם מחוסרים אלא מלאכה אחת. ואילו רבי אלעזר סבר שאעפ"י שהתיר רבי ישמעאל בסחיטה שלאחר דיכה, לפי שהיא פעולה שלישית, לא יתיר בזיתים וענבים בסחיטה שלאחר ריסקו, שהיא פעולה שנייה. [ולכך הוה הוא לחלות דבש, שאין שם אלא ריסקו וזיבה, כזיתים וענבים].

ולפי פירוש זה, דברי רבי יוחנן מוסכמים על דעת הכל, שמחוסרי דיכה אסורים לכולי עלמא. (וכן כתב הרא"ש בקיצור).

דף כ

'אמר רב פפא: הלכך בעינן רוב עביו ובעינן רוב היקפו' — כבר ציין הגרעק"א שכענין זה אמר רב פפא בכמה מקומות, לחוש לצאת ידי כל הדעות. וראה ציונים נוספים במובא בסוטה מ. ובכל המקומות הללו נפסקה הלכה כדברי רב פפא.

זאע"פ שאין ראייה לדבר — זכר לדבר, את שני קצותיו אכלה האש ותוכו נחר, היצלח

משלשלים את הפסח בתנור עם חשכה — משום שבני חבורה זריזים הם ואין שם חשש חיתוי. (עפ"י משנה וגמרא י"ט-כ).

א. מאכל הנאפה בתוך תנור פתוח, הרי זה כבשר על גחלים (תוס' ועוד).
ב. נראה שאין הלכה כרב אשי לפי הלשון האחרונה, ואין התר אלא בדבר שקשה לו הרוח כגון בשר גדי, ואפילו לא שריק [כרב ירמיה מדפתי ללשנא בתרא], או בחי או במבושל, כנ"ל. עפ"י רי"ף, תוס' ורמב"ן. ויש שפסקו כרב אשי דלשנא בתרא. דעה זו הוזכרה ברי"ף. וכן היא דעת הרז"ה, אלא שכתב שבגדי או עוף שלם, אין קשה להם הרוח ויש בהם חשש חיתוי אף לרב אשי. וכן הביא הרשב"א בשם גאון.
בשר שנצלה מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי, מותר להשאירו על האש בשבת, לפי שכבר נתבשל ולא גזרו בו שמא יחתה (גמרא כ).

ה. נחלקו תנאים באדם שנותן מים על קמה — האם חייב משום 'לש'; רבי מחייב ורבי יוסי בר' יהודה פוטר עד שיגבל. ואמר אביי, דוקא בדבר שהוא בר-גיבול, כגון קמה ועפר, אבל דבר שאינו בר-גיבול (ואף אם מערבים אותו מעט. ע' בראשונים), כגון דיו או אפר, אפשר שגם רבי יוסי בר"י מודה שחייב מיד.

דעת הפוסקים שהלכה כרבי יוסי בר' יהודה, שאינו חייב עד שיגבל. ואולם לדעת בעל התרומות הלכה כרבי. (כן פרש דבריו התה"ד. וע' שו"ע שכא, טז; חזו"א נח, ד).
בעל המאור הביא דברי רב יוסף שהעמיד משנתנו כדעת רבי, אבל לר' יוסי בר"י, אינו חייב עד שיגבל, ומשמע גם בדבר שאינו בר גיבול. והמגיד-משנה (ה, טז) כתב בדעת הרמב"ם שבדבר שאינו בר גיבול, אינו חייב לא בנתינת מים ואף לא בגיבול. [ואולם נראה שחייב משום מלאכת צובע בנתינת מים לדיו. להם משנה]. ולדעת הראב"ד נראה שחייבים בנתינת מים משום לישא בדבר שאינו בר גיבול, כאביי. כן כתב בבאור הלכה (שכד ד"ה אין) בדעת הראב"ד והתוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן. ואולם החזו"א (נו, ג) כתב שאין הכרח כלל בדברי הראשונים שפסקו כאביי. והסיק שהלכה כרב יוסף. ונפקא מינה לדידן בספק, שאין דנים זאת כספק דאוריתא.

דף יט

כד. האם הדברים דלהלן מותרים או אסורים?

- א. נתינת מזונות בשבת לפני בעלי חיים או לפני נכרי, והם נוטלים אותם ויוצאים.
- ב. השכרת כלים לנכרי מערב שבת.
- ג. שליחת איגרות מערב שבת ביד נכרי.
- ד. הפלגה בספינה קודם לשבת.
- ה. עריכת מצור על עיירות נכרים קודם לשבת.
- א. נותנים מזונות לפני הכלב בחצר. נטלו ויצא — אין נזקקים לו. ולא זה בלבד, שמוזנותיו עליך, אלא מותר גם ליתן מזונות לפני הנכרי בחצר, (ואין זו טירחה בשבת שלא לצורך, כיון שמפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל. תוס'). נטלו ויצא — אין נזקקים לו.

- א. דוקא מזונות מותר, שרגיל לאכול מיד, אבל שאר חפצים אסור אפילו לבית הלל. ואפילו מזונות אין התר אלא כשהנכרי בחצר, אבל כשהוא עומד בחוץ וידו פשוטה לפניו — אסור ליתן לו כדי להוציאו. (עפ"י תוס' כאן ולעיל ג.). וכן ליתן לו בחצר כשמפרש שיוציא החוצה — אסור. רשב"א עפ"י הירושלמי.
 כל זה אמור כשהחפץ שייך לישראל, אבל חפץ של נכרי מותר ליתן לו בכל אופן. עפ"י תוס' לעיל ג.
 ב. הראב"ד אסר ליתן לנכרי מזונות אפילו בחצר, אם הוא יכול להשתמש ממנו — משום טירחה שלא לצורך. אלא יכול להראותו והוא לוקח לעצמו וכדו'. ע' רשב"א.
 ג. משמע בגמרא שאין חילוק אם הכלב שלו או של אחרים, מותר, כי מצוה ליתן לו מזונות (עפ"י מגן אברהם שכד סק"ז. וע' שפ"א).

- ב. לא ישכיר את כליו לנכרי בערב שבת, (מפני שנראה כנוטל שכר שבת, אבל בהשאלה מותר לבית הלל. עפ"י רש"י ותוס' וע"ע בראשונים). ברביעי ובחמישי — מותר.
 [ולבית שמאי, הואיל ואדם מצווה על שביתת כלים — אסור אף בד' וה', בכלים שעושים בהם מלאכה. (עפ"י תוס' ורמב"ן). ואף בכלים שאינם בני מלאכה, אין התר אלא בכדי שיגיע לביתו קודם השבת, כדלעיל].
 א. מדובר כאן כשמשכיר לכמה ימים, כגון לחודש או לשבוע, אבל השכרה ליום אסורה בשבת גם אם משכיר לו ברביעי או בחמישי. תוס'.
 ב. יש ראשונים שכתבו שאין איסור אלא בכלים העושים מלאכה, שנראה שהנכרי עושה מלאכה בשליחות ישראל, אבל שאר חפצים — מותר להשכיר לו בערב שבת. ע' רא"ש ורשב"א. ואולם בתוס' מבואר שהוא הדין לשאר דברים.
 ג. יש ראשונים שכתבו שאיסור זה נאמר רק לבית שמאי, אבל להלכה שאין אדם מצווה על שביתת כליו, מותר להשכיר כלים בערב שבת לנכרי. (ע' במלחמות בשם הראב"ד בדעת הרי"ף; וכן נראים דברי הרמב"ם (ו, טז, ע"ש במ"מ); רי"ד וריא"ז ועוד). ואולם התוס' והרמב"ן והר"ה ועוד חולקים על שיטה זו.
 ד. בשפת אמת צידד שאולי נכון לכתחילה להעדיף להשכיר ביום רביעי מביום חמישי. עוד צדד שאין להשכיר בערב שבת גם אם מחזיר לו מבעוד יום, מחשש שנראה לרואים כאילו משכיר לשבת.
 ה. מקום שנהגו שלא לילך מצור לצידון בערב שבת — מנהגם מנהג ואין לבניהם להתיר מנהגם זה (עפ"י פסחים ג:).

- ג. אין משלחים אגרות ביד נכרי בערב שבת. ברביעי ובחמישי — מותר. אמרו עליו על רבי יוסי הכהן / החסיד, שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם.
 לבית שמאי אסור לשלוח אפילו אם קצץ לו דמים, (שהרי אוסרים אפילו מכירה או מתנה, מפני שנראה כשלוחו), אלא בכדי שיגיע לביתו קודם השבת. ולבית הלל אין איסור אלא כשלא קצץ, אבל אם קצץ לו דמים (ואפילו לא נקב הסכום אלא שהתנה עמו שיתן לו שכרו הראוי. עפ"י שו"ע רמז, ב) — מותר. וגם בשלא קצץ, מותר לשלוח באופן שיכול להגיע לבית הסמוך לחומה קודם כניסת השבת. ודוקא כשקבוע בית דואר בעיר, אבל אם אין קבוע שם בית דואר — אסור, שמא לא ימצאנו ויצטרך לילך אחריו בשבת.

- א. נחלקו הראשונים במקום שאי אפשר לו להגיע ליעדו קודם השבת, האם מותר לשלוח ברביעי ובחמישי אם לאו; השו"ע (רמ"א) פסק לאסור, ואילו הרמ"א כתב שאפשר לסמוך על המקלים במקום הצורך. וכן פסק המגן-אברהם, שמו"ק. וע' בשפת אמת.
- ב. לדעת תנא קמא החולק עם רבי עקיבא בברייתא דלעיל, אסור לבית הלל אפילו קצץ, אלא אם יכול להגיע לבית הסמוך לחומה. עפ"י מהרש"א.
- ג. יש מי שסובר שלא אסרו לשלוח אגרות ביד נכרי אלא כששוכרו לימים, כל יום בכך וכך, אבל במקבל להביא את האיגרת — מותר, כשאר מקבלי קיבולת (כן מובא ב'הדושי הר"ן' בשם הרמב"ן).
- ד. יש מי שפרש שכשאין קבוע דואר אסור אפילו בקצץ, (כיון ששלחו לילך מיד. וגם ניכר באגרת שהיא של ישראל, והריזה כאומר לנכרי לחלל שבת. עריטב"א). ואולם ב'הדושי הר"ן' הקשה על כך ממעשים בכל יום שאנו שולחים אגרות בקציצה בערב שבת, אפילו ספק אם ימצא מי שנשתלחו לו.
- ה. למעשה, פסק הגר"צ אבא שאול שליט"א (אור לציון ח"ב טז, ד), שמשלוח רגיל של דברי דואר נחשב כקצץ דמים ומותר, אבל אם שולח ב'שרות אקספרס' הרי זה כאומר לנכרי (כגון בחו"ל) לעשות לו בשבת, ואסור מיום רביעי ואילך, אך יש מקום לצדד להתיר אם שולח קודם ליום רביעי.
- אם מצויים יהודים שעובדים בדואר בשבת, אפילו הם מיעוט מכלל העובדים — מן הראוי להתמיר בדבר. אך אם אין מצויים יהודים שעובדים, אף אם יש לחוש לכמה יחידים שמא עובדים שם — אין להתמיר (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ג מו).

ד. אין מפליגים בספינה פחות משלשה ימים קודם לשבת. ולדבר מצוה — מותר. ופוסק עם הנכרי על מנת לשבות, ואינו שובת. דברי רבי. רשב"ג אומר: אינו צריך. ומצור לצידון (— מהלך יום) אפילו בערב שבת מותר.

א. התוס' כתבו שאפילו בתוך התחום אסור להפליג, משום גזרת 'שט'. והרי"ף כתב משום ביטול מצות עונג שבת. אך יש ראשונים שפרשו האיסור משום תחומין, ולפי זה ספינה השטה למעלה מי' טפחים — מותר. ורשב"ם פירש שהדבר שנוי במחלוקת בית שמאי ובית הלל, ולדעת בית הלל מותר להפליג אפילו בערב שבת. ויש שכתבו להתיר כאשר רוב נוסעי הספינה הנם נכרים.

ב. לדעת רבי שצריך לפסוק עם הנכרי — צידד בשפת אמת, אפילו אם הלה מודיעו שלא ישמע לו — מותר, שלא התקינו אלא שיפסוק והרי פסק והודיעו שאינו רוצה לילך בשבת. ג. יש אומרים שלדעת רבי צריך לפסוק עמו לשבות גם במפליג שלשה ימים קודם השבת (עפ"י ראב"ן ס; ב"ח רמח; פמ"ג).

ד. ספינה המונהגת על ידי יהודים, בזמן הזה, כתבו כמה פוסקים שאסור להפליג בה כלל, לפי שיכולים לעגון למשך השבת אף בלב ים, וכשאין עושים כן נמצא הנוסע נהנה ממלאכת שבת של ישראל. ויש שהקלו ליחידים להפליג בה שלשה ימים קודם לשבת.

ה. אין צרים על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת. ואם התחילו — אין מפסיקים. (וכן היה שמאי אומר עד רדתה — אפילו בשבת).

כה. א. מה דינם של הנחת פירות מרוסקים מערב שבת תחת כובד להוצאת המשקים מהם, ומה דין המשקים שזבו מן הפירות בשבת? וכן דבש הזב בשבת מחלות דבש שריסקן מערב שבת?

ב. מה דין שימוש בשמן ומחצלות של בדדין בשבת?

ג. האם מותר לטלטל בשבת מחצלות המיועדות לכיסוי פרקמטיא או שאר דברים שבספינה? האם מותר לשחוט ביום-טוב עז העומדת לחלב, רחל לגיזתה וכדו', וכן לטלטל תמרים המיועדים לסחורה?

א. שנינו במשנתנו, מותר לטעון קורת בית הברד ועיגולי הגת על הפירות מערב שבת — בין לבית הלל בין לבית שמאי, [כי גם אילו היה עושה זאת בשבת לא היה חייב חטאת, שהרי המשקה עומד לצאת בין כך — הלכך לא גזרו מבעוד יום].

מפירוש רש"י ועוד משמע, שזה הוא רק לשיטת רבי ישמעאל, אבל לרבי עקיבא אסור להניח פירות מרוסקים תחת הכובד כדי לגמור משתחשך. וגם המשקה הזב אסורו באכילה בשבת. [וכן נחלקו בדבר תנאים בבבביתא; תנא קמא אסור ורבי אליעזר ורבי שמעון מתירים].

והתוס' כתבו שגם לרבי עקיבא מותר להניח מערב שבת. אלא שלדעתו המשקים שזבו בשבת אסורים משום גזרת 'משקין שזבו', ואפילו לבית הלל, כיון שהיא סחיטה גמורה, הגם שנעשית ממילא. ועוד כתבו לפרש שלפי רבי ישמעאל מותר אף לסחוט בידים בשבת את השום, הבוסר והמלילות המרוסקים — כאשר כבר נידוכו ואינם מחוסרים אלא שחיקה / סחיטה. ולרבי עקיבא אסור. ואולם אם מחוסרים דיכה — אמר רבי יוחנן שלדעת הכל אסור, (וגם המשקה הזב אסור בשבת. רז"ה, וכ"מ ברש"י ותוס'). הורה רבי יוסי ברבי חנינא כרבי ישמעאל.

א. הר"ף הביא דברי רבי יוחנן, לחלק בין מחוסרי דיכה שאסור, למחוסרי שחיקה שמתיר לרבי ישמעאל. (וכן הסכים הרמב"ן). ואילו הרז"ה פסק שאפילו במחוסרי דיכה מותר, כרבי יוסי בר' חנינא שלא חילק בדבר והעמיד משנתנו כרבי ישמעאל. וכן כתב הרשב"א.

ב. מה שכתבו התוס' להתיר לסחוט בידים — כן כתבו כמה ראשונים (ע' בעה"מ, ר"ן, 'חדושי הר"ן' בשם רא"ה), ואולם רש"י חולק, וכן כתב הרשב"א שבידים אסור לכו"ע מדרבנן.

השמן הזב מהזיתים שתחת הקורה — רב אסר משום 'נולד' (לפרוש התוס' והר"ף). ואינו דומה לשאר פירות מרוסקים שנסחטו בשבת שמתירים (לר"ש) — כי שם הפירות עצמם היו ראויים לאכילה בכניסת שבת, שלא כזיתים שמתחת הקורה, הלכך לרב אסור משום 'נולד'. ושמואל התיר. חלות דבש שריסקן בערב שבת, הדבש הזב בשבת מעצמו — אסור. ורבי אלעזר מתיר. [ואפשר אף לדעת האוסרים לעיל — כאן מותר, משום שהדבש הוא אכל גם לאחר שזב כמקודם, שלא כמשקה הזב מן הפירות דמעיקרא אכל והשתא משקה הלכך סחיטה גמורה היא וגזרו בו].

הלכה כרבי אלעזר (בה"ג בשם רב צמח גאון. וכ"ה הרז"ה).

ב. שמן של בדדים (רש"י: המשתייר בפינת בית הברד. תוס': שמן הזב מעצמו מהזיתים שתחת הקורה, כנ"ל) ומחצלות של בדדים — רב אסר (משום מוקצה, כרבי יהודה) ושמואל התיר (כרבי שמעון דלית ליה מוקצה. ואולם שמואל נהג להחמיר על עצמו בדבר. עפ"י תוס'). הלכה כשמואל (ר"ף ועוד).

ג. מחצלות המיועדות לכיסוי פרקמטיא של ספינה. (ולרבנו תם, דוקא אותן שנמאסות מדגים וכדו', והריהן מוקצות מחמת מיאוס), וכן עז העומדת לחלבה, רחל לגיזתה, תרנגולת לביצתה, ושור העומד